

Odnos motivacije za materinstvom sa određenim sociodemografskim varijablama i rodnim identitetom

Georgije M. Vuletić¹

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za psihologiju

Teodora G. Vuletić

Beograd

Sprovedeno istraživanje je eksplorativnog tipa, sa osnovnim ciljem da se ispitaju odnosi motivacije za materinstvo i sociodemografskih varijabli koje su se pokazale značajnim u istraživanjima drugih autora, kao i odnos sa konceptom rodnih uloga i rodnog identiteta, po modelu Sandre Bem. Za potrebe ostvarenja navedenog cilja kreiran je upitnik, kao prvi korak u razvoju adekvatnog instrumenta za merenje motivacije za materinstvom, pomoću kojeg je ona procenjivana u ovom istraživanju. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 571 ispitanika, kojeg su činile studentkinje viših škola i fakulteta u Beogradu. Utvrđeno je da postoje statistički značajne korelacije motivacije za materinstvom sa uzrastom majke ispitanice, uzrastom majke u vreme rađanja prvog deteta i brojem ispitaničine braće i sestara. Najveća vrednost korelacije motivacije za materinstvom utvrđena je sa varijablom femininost.

Ključne reči: motivacija za materinstvom, tranzicija u roditeljstvo, rodni identitet, rodne uloge, reproduktivna prava žena

U Srbiji je već dugo aktuelan problem pada nataliteta i starenja društva. Vrednost stope fertiliteta je opala sa 2,26 u 1970. godini na 1,43 u 2013. godini (Vukmirović, 2014), što je nedovoljno za prosto obnavljanje populacije. Bez obzira na nesumnjivi napredak po pitanju rodne ravnopravnosti, podaci poput navedenih su, čak i u razvijenim evropskim društvima, često povod za pokretanje ozbiljnih debata o reproduktivnim pravima žena, u koja spadaju pravo na donošenje slobodne reproduktivne odluke, pravo na informisanost

1 Student doktorskih studija, georgije1968@gmail.com

o sredstvima za regulisanje fertiliteta i pravo na kontrolu sopstvenog tela. Ipak, puko pozivanje na brojke ne doprinosi toliko nalaženju rešenja, koliko tome da bude prepoznato kao posredni pritisak na ženu i pokušaj ugrožavanja njenih teško stečenih prava.

Istraživanja ukazuju da postoje mnogobrojni činioci koji formiraju odluku žene za materinstvo (biološki, socijalni, psihološki) koji nisu sasvim prepoznati ili priznati. Žene, u zavisnosti od uzrasta, navode različite razloge u korist odluke da nemaju dete, npr. nedovoljnu želju za materinstvom, zatim želju da više toga prožive, a u kasnijim uzrastima i nedostatak odgovarajućeg partnera (Schytt, 2014). Stiče se utisak da savremena žena nema negativan stav prema materinstvu (Baber et al., 1988; Mortensen et al., 2012; Sedlecky, 2011), ali ga privremeno vidi kao prepreku za ostvarenje drugih potencijala i prava, poput obrazovanja i razvoja karijere (Nelson, 2004; Svanberg et al., 2006). Istraživanja potvrđuju da roditeljstvo objektivno više utiče na poslovnu sferu života žene, nego muškarca (Paull, 2008), što ženu dovodi u neravnotežan položaj i u stanje unutrašnjeg konflikta. S druge strane, pokazuje se da mnoge žene nisu dovoljno obaveštene o zavisnosti reproduktivne moći od uzrasta ili procenjuju svoj reproduktivni kapacitet (Chan et al., 2015; Cooke et al., 2012; Daniluk et al., 2012; Daniluk & Koert, 2013; Gossett et al., 2013; Menken et al., 1986; Virtala et al., 2011). Sličan rezultat je pokazalo istraživanje sprovedeno na uzorku studentkinja u Srbiji (Sedlecky et al., 2011). Zatim, često nisu upoznate sa opasnostima koje prate kasniju trudnoću (Gindof & Jewelewic, 1986) i sa problemima postupaka lečenja steriliteta (Chan et al., 2015; Peterson et al., 2012). Značajan broj žena ne prepoznaje jasno svoju želju za materinstvom, koja se neretko otkriva tek po suočavanju sa mogućnošću gubitka reproduktivne funkcije (Mac Dougall et al., 2012).

Istraživanja u oblasti reproduktivne sfere života žene mogu dovesti do uvida koji će smanjiti uticaj predrasuda i postaviti zdravu platformu za adekvatno sagledavanje celine problema pada nataliteta, bez ugrožavanja reproduktivnih prava žene. U domaćoj literaturi su češći stručni radovi koji razmatraju strategije tranzicije u roditeljstvo, stavove prema braku i roditeljstvu, pozicioniranje iskustva materinstva u društvu i sl., sa sociološkog stanovišta (npr. Bobić i Stanojević, 2014; Jarić, 2014; Petrović i Zaharijevski, 2015; Sekulić, 2014), ali su znatno ređa empirijska istraživanja uticaja psiholoških faktora, poput istraživanja afektivne vezanosti kod trudnica Nataše Hanak (2010), ili motivacije za materinstvom na uzorku žena u postupku vantelesne oplodnje, koje su sprovele Pele i Zotović (2016).

Motivacija za roditeljstvom/materinstvom

Motivacija za roditeljstvom, uže za materinstvom, i zadovoljenje seksualnog nagona su prvobitno tumačeni kao dva lica iste medalje, čiji je krajnji cilj produženje vrste. Međutim, ispostavilo se da je njihov odnos kod čoveka znatno kompleksniji, što je vodilo razvoju različitih teorija. Psihoanalitičari

su isticali psihodinamske procese ukazujući na zavist devojčice za penisom (Freud, 1979), mazohizam kao silu koja oblikuje seksualno i reproduktivno ponašanje žene (Deutsch, 1944), značaj vaginalnih tenzija (Kestenberg, 1956), identifikaciju sa majkom (Benedek, 1952, 1956) i sl. Milje bihaviorizma je pažnju usmerilo na mehanizme učenja kojima se ponašanje devojčice oblikuje prema društveno poželjnoj ulozi žene. Iz perspektive pobornika feminizma tako se vrši pritisak nad ženom i uskraćuju njena reproduktivna prava. S druge strane, postoji mišljenje da je, uz priznanje zasluga za emancipaciju žena, feministički pokret karikaturalnim prikazivanjem tradicionalne uloge žene i zapostavljanjem blagodeti materinstva, zanemario prijatnost koju donosi materinstvo, kao motivacionu snagu po sebi (Bardwick, 1972, 1979). Značajne su i teorije redukcije neizvesnosti, koje izvor motivacije za roditeljstvom vide u izboru roditeljstva kao jedne od opštih strategija kojima se, sužavanjem mogućih izbora, smanjuje nelagoda izazvana nedostatkom informacija potrebnih za donošenje adekvatne odluke (Friedman et al., 1994).

Za ovo istraživanje je značajna grupa teorija i istraživanja koji ističu psihološku vrednost deteta za roditelje. Po Rejbinu (Rabin, 1965; Rabin & Greene, 1968) suština motivacije za roditeljstvom leži u potrebama koje ljudi svesno očekuju da zadovolje roditeljstvom. U tom smislu se razlikuju četiri motiva: altruistički (prosta naklonost i želja za decom, potreba da se ona gaje, podižu i da se o njima brine, bez očekivanja bilo kakve druge koristi), fatalistički (produženje vrste je odrednica čovekovog bića i njegova sudbina), narcistički (povećanje osećanja samozadovoljstva i potvrda fizičkih, bioloških i psiholoških potencijala) i instrumentalni (deca kao sredstvo za postizanje određenog cilja). Slično, Hofmanovi (Hoffman & Hoffman, 1973) motiv za roditeljstvom sagledavaju kroz vrednost deteta za zadovoljenje psiholoških potreba roditelja. Potrebe delom formira društvo uspostavljanjem vladajućeg sistema vrednosti. Nemaju svi iste potrebe, niti se one doživljavaju u jednakom stepenu. Bitni faktori koji određuju motivaciju za roditeljstvom su: vrednosna dimenzija deteta (očekivanje da će dete zadovoljiti psihološke potrebe roditelja), moguće alternative (mogućnosti zadovoljenja potreba na druge načine), cena deteta (sve od čega se mora odustati, u materijalnom i psihološkom smislu ili što se mora promeniti zarad dobijanja deteta), barijere (materijalni, zdravstveni i drugi činioci koji stoje na putu realizacije roditeljstva) i olakšavajući faktori. Kroz interakciju vrednosti deteta sa ostala četiri faktora formira se motivacija za roditeljstvom. Dimenzije vrednosti deteta su: ekspanzija selfa (potreba da se kroz dete život produži nakon fizičke smrti), privrženost i pripadnost primarnoj grupi (vrednost deteta kao bedema protiv impersonalizacije modernog društva, stimulacija, novina, zabava i uzbuđenje u životu), kreativnost i kompetentnost (potreba za kreativnim ispoljavanjem), moć nad drugima (dete kao način da se utiče na drugo ljudsko biće), instrumentalna vrednost (postizanje drugih ciljeva posredstvom deteta). Miler (Miller, 1994b; Miller & Pasta, 2002) je motivaciju za roditeljstvom definisao

kao opštu dispoziciju da se posledice rađanja i podizanja deteta doživljavaju kao poželjne ili nepoželjne. Po njemu, motivacija za roditeljstvom je dvodimenzionalni konstrukt, čije dimenzije nisu opoziti, niti su nužno u korelaciji. U empirijskim istraživanjima se pokazalo da se stavke koje operacionalizuju njenu pozitivnu dimenziju grupišu u sledeće motivacione klasterne: radost trudnoće i rađanja, ispunjavanje tradicionalnog roditeljskog ideala, zadovoljstvo pri odgoju deteta, osećanje povezanosti i potrebnosti i instrumentalna vrednost deteta. Stavke koje operacionalizuju njenu negativnu dimenziju grupišu se u klasterne: neprijatnost u vezi sa trudnoćom, briga u vezi sa roditeljstvom, mane roditeljstva i roditeljski stres. Ispostavilo se da je negativna dimenzija lošiji prediktor želje za rađanjem od pozitivne (Miller, 1994a, 1995). Van Balen (van Balen, 2004) je, istražujući želju da se ima dete, prepoznao šest tipova motivacije: sreća (očekivana osećanja naklonosti i sreće u odnosima s decom), blagostanje (očekivani pozitivni efekti na porodične odnose), roditeljstvo (očekivanje da će roditeljstvo upotpuniti život), identitet (želja da se ima dete kao sredstvo postizanja zrelosti i jačanja identiteta), kontinuitet (želja za ostvarenje osećajne veze sa odraslim detetom i želja da se simbolično živi i nakon smrti), socijalna kontrola (implicitni ili eksplicitni pritisak sredine za rađanjem).

Za razliku od Hofmanovih i Milera, koji motivaciju za roditeljstvom vide kao interakciju vrednosne dimenzije deteta sa drugim činiocima, koji ometaju ili olakšavaju ostvarenje roditeljske uloge, u ovom istraživanju se jasno razdvajaju motivacija za materinstvom i proces donošenja odluke o materinstvu, na koji utiču i faktori koji se ne odnose neposredno na dete. Motivacija za materinstvom se određuje bliže onom što Miler naziva motivacionim crtama, koje se potom razvijaju u svesne želje, zatim u svesne namere i na kraju vode ka ponašanju (Miller & Pasta, 2002). Složenije konstrukte, koji uključuje svesnu odluku i nameru, možda je primerenije nazvati spremnošću za roditeljstvo. U ovom istraživanju *motivacija za materinstvom je definisana kao doživljaj da se određene psihološke potrebe mogu zadovoljiti posredstvom rađanja i odgajanje deteta*. Reč "doživljaj" kazuje da se radi o interakciji emocija i mišljenja, odnosno iracionalnog i racionalnog faktora, a ne samo o kognitivnom procesu. Pomenute psihološke potrebe obuhvataju one koje su prepoznate u navedenim radovima (Miller, 1994; Hoffman & Hoffman, 1973; Rabin, 1965; Rabin & Greene, 1968; van Balen, 2004) i predstavljene su kao posebni aspekti motivacije za materinstvom: *altruistički* (opšta naklonost i želja za decom, potreba da se ona gaje, podižu i da se o njima brine, bez očekivanja bilo kakve druge koristi), *narcistički* (povećanje osećanja samozadovoljstva i potvrde identiteta, tj. fizičkih, bioloških i psihičkih potencijala roditelja), *aspekt ekspanzije selfa* (potreba da se život produži i nakon fizičke smrti), *aspekt privrženosti i pripadanja* (dete kao sredstvo ostvarivanja bliskosti sa drugim osobama), *aspekt ispoljavanja kreativnosti i kompetencije* (potreba za kreativ-

nim ispoljavanjem kroz aktivnosti s detetom), *aspek ispoljavanja moći* (potreba da se ljudsko biće vodi, uči i kontroliše) i *aspekt fatalizma* (potreba da se ima dete kao ostvarenje suštine bića žene i kao zadovoljenje zakona prirode). Slično vektorskoj veličini, intenzitet motivacije za materinstvom je određen psihološkim potrebama i jačinom doživljaja da se one mogu zadovoljiti kroz materinstvo.

Merenje motivacije za materinstvom

U istraživanjima se motivacija za roditeljstvom najčešće procenjuje pitanjima o želji da se ima dete i kada i preferiranom broju dece, kao i upitnicima Likertovog tipa, kojima su operacionalizovani prethodno pomenuti teorijski modeli (npr. Miller, 1995). Zastupljeno je i posredno procenjivanje, ispitivanjem stavova žena prema rađanju i odgajanju dece, jer su longitudinalna istraživanja pokazala da su oni dobri prediktori vremena prvog porođaja u braku (Barber, 2001). U ovom istraživanju se motivacija procenjuje posebno konstruisanim upitnikom kojim je operacionalizovan prethodno opisani konstrukt. Pridodate su stavke kojima se ispituje spremnost na odricanje zarad dobijanja deteta, uz pretpostavku da će osoba koja materinstvo doživljava kao način zadovoljenja psihološke potrebe biti spremnija da se odrekne drugih pogodnosti u cilju njegovog ostvarenja.

Jedan od ključnih problema pri izradi instrumenta za procenu motivacije za materinstvom jeste određivanje njegove valjanosti. Longitudinalnim istraživanjima je utvrđeno da željeni broj dece i stepen ubeđenosti u tu želju predstavljaju značajne prediktore ostvarenog broja dece i vremena proteklog do porođaja (Barber, 2001; Bumpass & Westoff, 1969; Remez, 2000). Takođe, uočeno je da su ćerke onih majki koje su rađale u mlađem uzrastu i same ranije postajale majke (Anneli et al., 2005; Barber, 2000; Kahn & Anderson, 1992; Michael & Tuma, 1985; Steenhof and Liefbroer, 2008; Thornton & Camburn, 1987), kao i da veći broj braće i sestara prati veća verovatnoća da žena ranije zatrudni ili da ima više dece (Anderton et al., 1987; Berent 1953; Duncan et al. 1965; Johnson & Stokes 1976; Michael & Tuma, 1985; Murphy & Wang, 2001; Thornton 1980; Zimmer & Fulton 1980). Pomenuti efekti su se pokazali prilično nezavisnim od generacijske pripadnosti majki, a istraživanje sprovedeno na blizancima u Danskoj (Kohler et al., 1999) daje indicije da u njihovoj osnovi može ležati nasledni faktor. Pomenuti nalazi opravdavaju validaciju instrumenata za merenje motivacije za materinstvom ispitivanjem postojanja korelacije sa odgovorima ispitanica na pitanja u vezi sa željom da se ima dete, stepenom uverenosti u tu želju i preferiranim brojem dece (Miller, 1995; Pezeshki et al., 2004). Ipak, pokazalo se da prediktivna snaga svesno izražene želje da se ima dete i željenog broja dece zavisi od bračnog statusa. Efekat je izrazitiji i statistički značajan kod ispitanika koji su u braku, a zavisi i od sa-

glasnosti supružnika po tim pitanjima (Thommsom, 1997; Thommsom et al., 1990). To jasno ističe moć drugih faktora da determinišu konačnu odluku o rađanju. U ovom istraživanju je za proveru valjanosti instrumenta odabrano ispitivanje postojanja korelacija motivacije za materinstvom sa uzrastom majki ispitanica u vreme njihovog prvog porođaja i sa brojem ispitaničinih braće i sestara, jer se na njih ne može retroaktivno uticati.

Motivacija za materinstvom i rodne uloge i rodni identitet

U istraživanjima stavova prema rodnim ulogama, posredstvom pitanja ko treba da provodi više vremena sa decom, ko treba da obezbeđuje materijalnu egzistenciju porodice, da li je opravdano razlikovanje muških i ženskih poslova i sl., ispostavilo se da su žene koje prihvataju kao opravdanu razliku između rodnih uloga, tzv. tradicionalne žene, spremnije da imaju dete od žena koje zagovaraju izjednačenije rodne uloge (Kaufman, 2000). Pored toga, tradicionalne žene su smatrale da je neophodno imati dete i baviti se njime da bi se u potpunosti ostvarile, dok su manje tradicionalne žene želele više vremena da posvete karijeri, a manje aktivnostima sa decom. Utvrđeno je da tradicionalnost stava prema rodnim ulogama može biti jedan od prediktora vremenskog trenutka porođaja (Morgan & Waite, 1987).

Navedeni rezultati su autore ovog rada naveli da u kontekstu motivacije za materinstvom istraže konstrukt femininosti i maskulinosti, kao odrednice rodnog identiteta, koji je predložila Sandra Bem (Bem, 1974, 1975). Prema tom viđenju maskulinitet i femininost ne predstavljaju opozite određene polom, već se rodni identitet razvija internalizacijom poželjnih standarda ponašanja za muškarce i žene u datom društvu. Oba pola mogu u jednakoj meri posedovati razmatrane crte ličnosti. Shodno tome, konstruisan je instrument BSRI (Bem Sex-Role Inventory) sa skalama maskulinosti i femininosti, kao skalama samoprocene koje odražavaju stepen identifikacije ispitanika (rodni identitet) sa crtama ličnosti poželjnim za muškarce, odnosno žene, u društvu SAD-a 1974. godine, tada još uvek tradicionalnom po pitanju rodnih uloga. Osobe koje postižu približno jednake skorove na obe skale, u zavisnosti od toga da li su oba skora iznad ili ispod medijana, svrstavaju se u grupu androginih, odnosno, nediferenciranih. Žene sa femininošću iznad i maskulinošću ispod medijane svrstavaju se u feminine, mogli bismo reći "tradicionalne", a u obrnutom slučaju u maskuline.

Pregledom velikog broja istraživanja sprovedenih instrumentom BSRI u SAD-u (Donnelly & Twenge, 2016) utvrđeno je da su prosečni skorovi žena na skali maskulinosti značajno porasli u vremenu od 1974. do 1994. godine. U vremenu od 1993. do 2012. godine zabeležen je statistički značajan pad skorova na skali femininosti kod žena. Ovi nalazi se dovode u vezu sa emancipacijom žena i menjanjem rodnih uloga.

Ciljevi istraživanja

Svrha istraživanja je da se doprinese upoznavanju reproduktivne sfere života žene u Srbiji, kao jednom od bitnih činilaca održanja vitalnosti društva. U tom smislu, jedan od ciljeva istraživanja je ispitivanje odnosa motivacije za materinstvom sa sociodemografskim varijablama, kao i sa konstruktom maskulinnosti i femininnosti, u populaciji žena na uzrastu kojeg karakteriše najveća reproduktivna sposobnost. Za ispitivanje su odabrani uzrast majke ispitanice u vreme rođenja prvog deteta i broj braće i sestara, koji su se u sličnim istraživanjima pokazali značajnim, kao i godina rođenja majke, kako bi se, eventualno, zahvatio generacijski efekat. Pretpostavka je da će se i na ovom uzorku potvrditi negativna korelacija motivacije za materinstvom ispitanica sa uzrastom njihovih majki u vreme rođenja prvog deteta i pozitivna korelacija sa brojem ispitaničinih braće i sestara. Druga pretpostavka je da majke ispitanice, koje su ranije rođene, imaju tradicionalnije stavove koje će preneti na ćerke, te će ćerke imati jaču motivaciju za materinstvom.

Povod za ispitivanje međusobnog odnosa maskulinnosti/femininnosti i motivacije za materinstvom su nalazi istraživanja koji ukazuju na postojanje povezanosti motivacije za materinstvom sa stavovima prema rodnim ulogama. Ako se pretpostavi da BSRI posredno procenjuje stepen prihvatanja tradicionalne rodne uloge i da su feminine žene internalizovale tradicionalnu ulogu žene, za razliku od maskulinih, androginih i nediferenciranih žena, za očekivati je da će one pokazivati jaču motivaciju za materinstvom, u odnosu na ostale.

Dotadni cilj istraživanja je konstrukcija preliminarnog instrumenta za operacionalizaciju konstrukta motivacije za materinstvom, kojim će ona biti procenjivana u ovom istraživanju. Reč je tek o početnim koracima u razvoju kvalitetnijeg instrumenta, zahvaljujući kojem bi se, s većom opravdanošću, mogli porediti i integrisati rezultati budućih istraživanja.

Metod

Uzorak

Da bi se zahvatio deo populacije žena na uzrastu najveće reproduktivne sposobnosti, odabran je prigodni uzorak studentske populacije u Beogradu, kojeg je činilo 571 studentkinja viših škola i fakulteta. Uzorak je time ujednačen po obrazovanju, koje se u istraživanjima (Thornton & Camburn, 1987; Thornton et al., 1983) pokazalo kao značajan činilac percepcije i prihvatanja rodnih uloga i želje da se ima dete, kao i po broju dece, tj. ispitanice nemaju dece.

Varijable i instrumenti

Kao sociodemografske varijable u istraživanju figuriraju: broj braće i sestara koje ima ispitanica, uzrast njene majke u vreme rođenja prvog deteta i aktuelni uzrast ispitaničine majke. Kao psihološke varijable ispitivani su motivacija za materinstvom i femininnost/maskulinnost.

Motivacija za materinstvom. Prethodno definisani konstrukt motivacije za materinstvom je operacionalizovan upitnikom MZM Likertovog tipa, sa petostepenom skalom (Prilog A), kojeg čini 117 stavki. Stavke su kreirali autori tako da odraze pretpostavljene aspekte motivacije za materinstvom: *altruistički* (reprezentovan stavkama upitnika: 3, 4, 6, 7, 8, 27, 41, 51, 52, 54, 65, 68, 91, 92, 102, 109 i 117), *narcistički* (2, 10, 19, 20, 33, 49, 59, 63, 69, 73, 74, 90, 98, 99, 104, 107 i 114), *aspekt ekspanzije selfa* (11, 17, 31, 47, 48, 53, 96 i 108), *aspekt privrženosti i pripadanja* (5, 9, 30, 36, 38, 45, 56, 60, 70, 82, 84, 86, 88 i 106), *aspekt ispoljavanja kreativnosti i kompetencije* (24, 34, 35, 50, 61, 71, 81 i 94), *aspekt ispoljavanja moći* (42, 43, 66, 67, 72, 75, 76, 93, 95, 111 i 116) i *aspekt fatalizma* (12, 21, 25, 26, 40, 55, 78, 87, 97 i 115). Jačina motivacije za materinstvom je dodatno procenjivana stavkama koje odražavaju spremnost na odricanje u korist dobijanja deteta: 1, 14, 15, 16, 22, 23, 28, 29, 32, 37, 39, 44, 46, 57, 58, 62, 77, 83, 85, 100, 101, 103, 105, 110, 112 i 113. U upitnik je uvršteno još šest stavki (13, 18, 64, 79, 80 i 89) koje se mogu uklopiti u opise različitih aspekata. Raspored stavki u upitniku je određen žrebom. Nakon zadavanja upitnika i analize metrijskih karakteristika, izdvojene su 44 stavke, čiji je prosečni skor predstavljao vrednosti varijable *Motivacija za materinstvom*.

Rodni identitet. Vrednosti varijabli *Femininost* i *Maskulinost* određene su kao prosečni skorovi ispitanika na stavkama sedmostepene skale femininosti (BSRI-F), odnosno, maskulinosti (BSRI-M) prilagođenog instrumenta BSRI, autorke Sandre Bem (Bem, 1974). Na osnovu postignutih skorova na ovim skalama ispitanice su svrstavane u sledeće kategorije rodnog identiteta: nedi-ferencirani, maskulini, feminini i androgini.

Skala femininosti je pokazala relativno dobru internu konzistenciju (*Crombach's alpha*=.80), mada nešto lošiju od skale maskulinosti (*Crombach's alpha*=.84). Ovo su, inače, uobičajeni rezultati za instrument BSRI.

Rezultati

Upitnik MZM

Selekcija stavki. Upitnik MZM pokazao je na ispitivanom uzorku dobru internu konzistentnost (*Crombach's alpha*=.96), ali relativno slabu meru prosečne korelacije stavki (H_1 =.19). Nakon analize metrijskih karakteristika stavki, izdvojene su one koje zadovoljavaju sledeće kriterijume: $R > .9$, $P > .6$, $H > .3$ i $B > .3$, gde R , P , H i B označavaju reprezentativnost, pouzdanost i korelacije stavke sa prvom Hotellingovom (H) i prvom Burtovom (B) komponentom. Parametri R , P , H i B su izračunati programom RTT10G (Knežević i Momi-rović, 1996). Prosečni skorovi postignuti na 44 tako odabrane stavke tretirani su kao vrednosti varijable *Motivacija za materinstvom*. Redukovana lista

stavki imala je vrlo visoku internu konzistenciju (*Crombach's alpha* = .96) i znatno bolju meru H_1 ($H_1=.35$). Provera valjanosti instrumenta ostvarena je utvrđivanjem postojanja statistički značajne korelacije skorova sa brojem ispitanicihne braće i sestara i uzrastom ispitanicihne majke pri prvom porođaju.

Između prosečnog skora na svih 117 stavki i prosečnog skora na 44 odabrane stavke utvrđena je vrlo visoka, statistički značajna, korelacija ($r=.97$, $p<.001$).

Faktorska analiza. Imajući u vidu izračunatu vrednost KMO ($KMO=.96$), rezultat Bartletovog testa ($\chi^2(946)=14930.23$, $p<.001$), zadovoljavajući odnos broja ispitanika i broja stavki ($N/k=12.97$), relativno linearan odnos između velikog broja varijabli (procenjivan na osnovu izgleda scater dijagrama), kao i činjenicu da je reč o eksplorativnom istraživanju, sprovedena je faktorska analiza podataka nad redukovanom listom od 44 stavke. Nakon analize glavnih komponenti, prema Gutman-Kajzerovom kriterijumu, izdvojeno je šest komponenti, koje zajedno objašnjavaju 59.89% varijanse. Njihove karakteristike su prikazane u Tabeli 1.

Tabela 1: *Karakteristike najznačajnijih glavnih komponenti*

Komponenta	Svojstvene vrednosti	Procenat varijanse	Kumulativni procenat
1	16.72	38.00	38.00
2	3.75	8.53	46.53
3	1.97	4.48	51.01
4	1.56	3.53	54.54
5	1.29	2.94	57.48
6	1.06	2.41	59.89

S obzirom na značajnu zasićenost prve glavne komponente svim stavkama, radi lakše interpretacije rezultata sprovedena je Varimax rotacija. Rezultati su prikazani u Tabeli 2.

Tabela 2: *Rezultati rotacije glavnih komponenti – Varimax*

Faktori	Svojstvene vrednosti	Procenat varijanse	Kumulativni procenat
F1	7.31	16.61	16.61
F2	6.29	14.29	30.91
F3	4.94	11.24	42.14
F4	3.96	9.01	51.15
F5	2.01	4.58	55.73
F6	1.83	4.16	59.89

Relativno jasno su se izdvojile stavke po faktorima. Ispostavilo se da je faktor F1 najviše zasićen stavkama od kojih je većina formirana kao indikator *spremnosti na odricanje zarad dobijanja deteta* (po redosledu spram stepena zasićenja: 59, 57, 58, 100, 62, 103, 113, 99, 44, 32, 29, 83), faktor F2 stavkama koje su indikator *altruističkog aspekta motivacije* (8, 4, 41, 54, 52, 102, 27, 65,

7, 91, 6), F4 stavkama koje su u najvećem broju pretpostavljene kao indikatori *aspekta ispoljavanja kreativnosti i kompetencije* (94, 81, 71, 61, 82, 86), a F6 stavkama početno odabranim za indikatore aspekta *ispoljavanja moći nad drugima* (75, 93). Stavke 22 i 23, prvobitno osmišljene da odraze *spremnost na odricanje zarad dobijanja deteta*, izdvojile su se kao zaseban faktor F5, koji je u vezi sa fizičkim izgledom (*Imam previše lepih haljina da bih ih se odrekla zbog trudničkog stomaka i Ne bih rizikovala svoju liniju zbog trudnoće*). Najteži za tumačenje je faktor F3, zasićen stavkama incijalno predviđenim da budu indikatori različitih aspekata motivacije za materinstvom: *narcističkog, aspekta ekspanzije selfa i aspekta fatalizma* (49, 25, 21, 108, 90, 104, 96, 19, 109, 106, 107). Mada sadržaj nekih stavki navodi na pomisao da je reč o *aspektu fatalizma*, on ipak nije jasno diferenciran.

Prosečni skorovi na stavkama kojima su najviše zasićeni faktori F1 ($M=3.71, SD=.94$), F2 ($M=4.18, SD=.70$), F4 ($M=3.18, SD=.95$) i F5 ($M=4.48, SD=.86$) su veći od prosečnih skorova na stavkama kojima su najviše zasićeni faktori F3 ($M=2.85, SD=.87$) i F6 ($M=2.94, SD=1.13$).

Motivacija za materinstvom i rodni identitet

Osnovni parametri varijabli *Motivacija za materinstvom, Femininost i Maskulnost* prikazani su u Tabeli 3.

Tabela 3: Karakteristike Motivacije za materinstvom, Femininosti i Maskulnosti

	M	SD	Skewness	Skewness SE	Kurtosis	Kurtosis SE
Motivacija za materinstvom	3.54	.71	-.54	.10	-.12	.20
Femininost	5.03	.65	-.81	.10	2.59	.21
Maskulnost	4.73	.56	-.40	.10	.33	.21

SE = Standardna greška

Vrednosti varijable *Motivacija za materinstvom* nemaju normalnu raspodelu na ispitivanom uzorku ($Skewness/SE=-5.40, Kurtosis/SE=-.60$). Distribucija vrednosti je negativno asimetrična i platikurtična, ali ipak unimodalna. Kriterijumi normalnosti raspodele su zadovoljeni u grupi maskulinih ispitanica ($Skewness/SE<1.96, Kurtosis/SE<1.96$), što potvrđuje i test Kolmogorov-Smirnov ($D(138)=.05, p=.200$). Ovaj test ukazuje i na moguću normalnost raspodele u grupi nediferenciranih ($D(148)=.06, p=.200$). S obzirom na to da distribucija vrednosti varijable *Motivacija za materinstvom* na celom uzorku nije normalna, kao mera povezanosti sa drugim varijablama korišćen je Spearmanov koeficijent korelacije.

Vrednosti skewenesa i kurtosisa i njihovih standardnih grešaka, ukazuju da raspodela skorova femininosti i maskulnosti nije normalna, već negativno asimetrična i leptokurtična, tj. rezultati se gomilaju u oblasti većih skorova. Skorovi na skali femininosti i maskulnosti međusobno ne koreliraju.

Na ispitivanom uzorku je utvrđena statistički značajna pozitivna korelacija ($r=.40$, $p<.001$) *Motivacije za materinstvom* sa skalom femininosti, koja ostaje značajna ($r=.35$, $p<.001$) i kada se iz izračunavanja skora na skali femininosti isključi stavka „voli decu“, koja se jedina neposredno odnosi na decu. Nije utvrđena korelacija skale maskuliniteta sa motivacijom za materinstvom.

Motivacija za materinstvom i sociodemografske varijable

Utvrđene su statistički značajne korelacije varijable *Motivacija za materinstvom* sa brojem braće i sestara ($r=.11$, $p<.01$), uzrastom majke ispitanice u vreme rođenja prvog deteta ($r=-.16$, $p<0.001$) i godinom rođenja majke ($r=-0.10$, $p<0.05$). Statistički značajne korelacije *Motivacije za materinstvom* sa brojem braće i sestara zabeležene su i u zasebnim grupama femininih ($r=.202$, $p<.05$) i androginih ispitanica ($r=.186$, $p<.05$), a sa uzrastom majke u vreme rođenja prvog deteta u grupi maskulinih ($r=-.282$, $p<.001$).

Diskusija

Mada su u istraživanju sprovedeni tek početni koraci konstrukcije instrumenta, rezultati ukazuju da se polazeći od predloženih 117 stavki može konstruisati znatno kraći, zadovoljavajući upitnik za procenjivanje motivacije za materinstvom. Očekivani smerovi i statistička značajnost korelacija *Motivacije za materinstvom* sa brojem braće i sestara i uzrastom ispitanice majke u vreme rođenja njenog prvog deteta, s obzirom na rezultate longitudinalnih istraživanja, govore u prilog valjanosti instrumenta. Ne treba prenebreći to da su 44 stavke, odabrane za izračunavanje skora *Motivacije za roditeljstvo*, zadavane u kontekstu 117 stavki, što je moglo uticati na odgovore ispitanika. Zato tokom daljeg razvoja instrumenta treba potvrditi validnost zadavanjem skraćene verzije na drugom, nezavisnom uzorku. Iako je istraživanje sprovedeno na prigodnom uzorku, rezultati, u izvesnom stepenu, reprezentuju populaciju studentkinja u Srbiji, jer je Beograd najveći univerzitetski centar u kojem studije pohađaju studenti iz raznih krajeva zemlje.

Varijabla *Motivacija za materinstvom* na ispitivanom uzorku nema normalnu raspodelu skorova, što ograničava mogućnosti analize dobijenih rezultata i unosi sumnju u kvalitetan odabir stavki. Ipak, rezultati ukazuju da postoje delovi uzorka na kojima se hipoteza o normalnosti raspodele potvrđuje, npr. u grupama koje imaju nisku femininost. Stoga, može se pretpostaviti da je gomilanje skorova u oblasti viših vrednosti posledica specifičnosti uzorka, tj. da studentkinje, mlade žene bez dece, u dobu najveće reproduktivne sposobnosti, imaju motivaciju za materinstvom izraženiju od prosečne na nivou cele populacije žena. Na reprezentativnom uzorku populacije žena, koji bi obuhvatio veći raspon uzrasta, različito bračno stanje i roditeljski status (bez

dece i sa decom), stepen obrazovanja i mesto življenja, motivacija za materinstvom bi mogla imati normalnu raspodelu.

Faktorska analiza govori u prilog polazne pretpostavke o postojanju posebnih aspekata motivacije za materinstvom. Na ispitivanom uzorku su se kao faktori jasno izdvojili *spretnost na odricanje zarad dobijanja deteta, altruistički aspekt motivacije, aspekt ispoljavanja kreativnosti i kompetencije, aspekt ispoljavanje moći nad drugima* i, slabije, *aspekt fatalizma*. Dva od početno pretpostavljenih aspekata motivacije za materinstvom, *aspekt ekspanzije selfa* i *aspekt privrženosti i pripadnosti*, nisu se jasno diferencirali. Na osnovu razvojnih teorija, kao što su npr., Maslovljeva ili Eriksonova, moglo bi se pretpostaviti da neke psihološke potrebe imaju manji značaj na ispitivanom uzorku. Čini se verovatnim da bi potreba da se život produži nakon fizičke smrti (*aspekt ekspanzije selfa*) bila izraženija u grupi starijih ispitanica. Takođe, potreba za ostvarenjem bliskosti sa drugim osobama (*aspekt privrženosti i pripadnosti*) može na uzorku starijih adolescenata već biti zadovoljena, u znatnoj meri, u okviru vršnjačke grupe, čime se smanjuje pritisak da se zadovolji kroz materinstvo. U prilog ovom objašnjenju ide podatak o nižim prosečnim skorovima na stavkama kojima je zasićen faktor F3, a koje su mešavina indikatora *aspekata ekspanzije selfa* i *privrženosti i pripadnosti*. Niži prosečni skor mogao bi ukazivati na manju aktuelnost date psihološke potrebe na ispitivanom uzorku.

Istraživanje potvrđuje nalaz da će ćerke majki koje su ranije rađale imati veću motivaciju za materinstvom, kao i one žene koje imaju veći broj braće i sestara. Ovo se može tumačiti identifikacijom ćerki sa majkom i transgeneracijskim prenošenjem stavova o rodnom identitetu (Anderton et al., 1987; Anneli et al., 2005; Barber, 2001). U prilog tome govori istraživanje kojim se utvrdilo da žena najčešće razrešava pitanje rodnog identiteta kroz identifikaciju sa majkom (Maxine & Smith, 1987). To je u skladu i sa psihoanalitičkom teorijom, prema kojoj se normalni psihoseksualni razvoj i prevazilaženje Edipovog kompleksa postižu kroz identifikaciju sa roditeljem istog pola. Moguće je i da samo iskustvo života u porodici sa više braće i sestara daje poseban doprinos motivaciji za materinstvom, ali bi to trebalo dodatno ispitati, uz pažljivu kontrolu prenosa stavova sa majke na ćerku, kao moguće konfundirajuće varijable. Statistički značajne korelacije motivacije za materinstvom sa brojem braće i sestara ili sa uzrastom majke u vreme rođenja prvog deteta u zasebnim grupama ispitanica sa visokom maskulinošću, koje ne bi trebalo da odgovaraju slici "tradicionalne" žene, nagoveštavaju da se efekat ne mora tumačiti isključivo prenošenjem stavova i viđenja rodnih uloga s majke na ćerku, već da ima smisla ispitivati i naslednu komponentu. Pozitivna korelacija godine rođenja majke sa motivacijom za materinstvom ćerke je nalaz suprotan očekivanom. Ispostavlja se da jaču motivaciju imaju ćerke čije majke pripadaju mlađim generacijama. Kako se ne čini verovatnom pretpostavka

da mlađe majke imaju tradicionalnije stavove prema rodnim ulogama, koje prenose ćerkama, možda se nalaz može objasniti još uvek relativno snažnom motivacijom za materinstvom kod njih, tj. biološkim faktorom, što pospešuje i motivaciju ćerke.

Ako su skale femininosti i maskulnosti zaista indikator identifikacije žene sa njenom tradicionalnom ulogom, pozitivna korelacija motivacije za materinstvom sa femininošću bi se mogla tumačiti kao potvrda nalaza da tradicionalnije žene pokazuju veću spremnost da imaju dete. Međutim, zbunjuje rezultat prema kojem ne postoji korelacija motivacije za materinstvom sa maskulinošću. Očekivano je da će maskulnost biti direktno proporcionalna stepenu neprihvatanja tradicionalne uloge žene, što će se negativno odraziti na jačinu motivacije za materinstvom. Dobijeni nalaz navodi na pretpostavku da ukoliko se crte ličnosti, tradicionalno pripisivane muškarcu, prihvate kao poželjne i za ženu to verovatno neće negativno uticati na njenu motivaciju za materinstvom. S druge strane, značajna korelacija sa femininošću dopušta pretpostavku da ukoliko se crte ličnosti tradicionalno pripisivane ženi tretiraju kao manje poželjne za savremenu ženu, to bi moglo imati negativan efekat na njenu motivaciju za materinstvom. U nekim narednim istraživanjima bilo bi korisno ispitati koje su to tradicionalne "ženske" crte ličnosti u savremenom društvu izgubile poželjnost i da li i na koji način ugrožavaju dostojanstvo žene. Bilo bi zanimljivo istražiti i odnos opšteg životnog zadovoljstva žene sa njenim stavom prema pomenutim crtama ličnosti.

References

- Anderton, D. L., Tsuya, N. O., Bean, L. L., & Mineau, G. P. (1987). Intergenerational transmission of relative fertility and life course pattern. *Demography*, 24 (4), 467-480.
- Anneli, P., Järvelin, M.-R., Hemminki, E., Sovio, U., & Hartikainen, A.-L. (2005). Mothers and daughters: intergenerational patterns of reproduction. *European Journal of Public Health*, 15(2), 195-199.
- Baber, K. M., & Monaghan, P. (1988). College women's career and motherhood expectations: New options, old dilemmas. *Sex roles*, 19(3-4), 189-203.
- Barber, J. S. (2000). Intergenerational Influences on the Entry into Parenthood: Mothers' Preferences for Family and Nonfamily Behavior. *Social Forces*, 79 (1), 319-348.
- Barber, J. S. (2001). Ideational Influences on the Transition to Parenthood: Attitudes toward Childbearing and Competing Alternatives. *Social Psychology Quarterly*, 64 (2), 101-127.
- Bardwick Judith M. (1972). *Psychology of women: A Study of Bio-Cultural Conflicts*, New York: Harper&Row.
- Bardwick Judith M. (1979). *In transition: How feminism, sexual liberation and the search for self-fulfillment have altered our life*, New York: Holt, Rinehart and Winston

- Beckman, L. J., Aizenberg, R., Forsythe, A. B., & Day, T. (1983). A theoretical analysis of antecedents of young couples' fertility decisions and outcomes. *Demography*, 20(4), 519-533.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162
- Bem, S. L. (1975) Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 634-643.
- Benedek, T. (1952). *Psychosexual functions in women*. New York: Ronald Press
- Benedek, T. (1956). Psychobiological aspects of mothering. *American Journal of Orthopsychiatry*, 26(2), 272.
- Berent, J. (1953). Relationship between family sizes of the successive generations. *Milbank Memorial Fund Quarterly Bulletin*, 31, 39-50.
- Bobic, M., & Stanojevic, M. (2014). Transition from marriage into parenthood: discourses and practice-dyadic perspective. *Sociologija*, 56(4), 427.
- Bumpass, L., & Westoff, C. F. (1969). The prediction of completed fertility. *Demography*, 6(4), 445-454.
- Chan, C. H. Y., Chan, T. H. Y., Peterson, B. D., Lampic, C., & Tam, M. Y. J. (2015). Intentions and attitudes towards parenthood and fertility awareness among Chinese university students in Hong Kong: a comparison with Western samples. *Human Reproduction*, 30(2), 364-372.
- Cooke, A., Mills, T. A., & Lavender, T. (2012). Advanced maternal age: Delayed childbearing is rarely a conscious choice: A qualitative study of women's views and experiences. *International Journal of nursing studies*, 49(1), 30-39.
- Daniluk, J. C., Koert, E., & Cheung, A. (2012). Childless women's knowledge of fertility and assisted human reproduction: identifying the gaps. *Fertility and Sterility*, 2, 420-426.
- Daniluk, J. C., & Koert, E. (2013). The other side of the fertility coin: a comparison of childless men's and women's knowledge of fertility and assisted reproductive technology. *Fertility and sterility*, 99(3), 839-846.
- Deutsch, Helene (1944). *The Psychology of Woman, A psychoanalytic interpretation*. New York: Grune&Stratton.
- Donnelly, K., & Twenge, J. M. (2016). Masculine and Feminine Traits on the Bem Sex-Role Inventory, 1993-2012: a Cross-Temporal Meta-Analysis. *Sex Roles*, 1-10.
- Duncan, O. D., Freedman, R., Coble, J. M., & Slesinger, D. P. (1965). *Demography*, 2, 508-515.
- Frojd, S., (1979). Nova predavanja za uvođenje u psihoanalizu. *Odabrana dela Sigmunda Frojda*. Novi Sad: Matica srpska.
- Friedman, D., Hechter, M. & Kanazawa, S. (1994). A theory of the value of children. *Demography* 31 (3), 375-401.
- Gindof, P. R., & Jewelewic, R. (1986). Reproductive potential in the older woman. *Fertility and Sterility*, 46, 989.
- Gossett, D. R., Nayak, S., Bhatt, S., & Bailey, S. C. (2013). What Do Healthy Women Know About the Consequences of Delayed Childbearing? *Journal of Health Communication*, 18, 118-128.

- Hanak, N. (2010). Razlike između trudnica sigurnog obrasca i nesigurnih obrazaca afektivne vezanosti u pogledu tranzicije ka materinstvu. *Psihološka istraživanja*, 13, 131-147.
- Hoffman, L. W., & Hoffman, M. L. (1973). The value of children to parents. In J. T. Fawcett, *Psychological perspective on population*. New York: Basic Books.
- Jarić, I. (2014). Pozicioniranje iskustva materinstva unutar socijalne mreže porodičnih odnosa. *Sociologija*, 56(4), 458-473.
- Johnson, N. E., & Stokes, C. S. (1976). Family size in successive generations: The effects of birth order, international change in lifestyle, and familial satisfaction. *Demography*, 13, 175-187.
- Kahn, J. R., & Anderson, K. E. (1992). Intergenerational patterns of teenage fertility. *Demography*, 29, 39-57.
- Kaufman, G. (2000). Do gender role attitudes matter? Family formation and dissolution among traditional and egalitarian men and women. *Journal of Family Issues*, 21(1), 128-144.
- Kestenberg, J. S. (1956). On the development of maternal feelings in early childhood: Observations and Reflections. U *The psychoanalytic study of the child* (Vol 11, pp. 275-291). New York: International Universities Press.
- Knežević, G., Momirović, K. (1996). RTT9G i RTT10G: Dva programa za analizu metrijskih karakteristika kompozitnih mernih instrumenata. U P. Kostić (Ur.), *Merenje u psihologiji 2. Primena računara u psihologiji* (str. 37-56). Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Kohler, H., Rodgers, J., & Christensen, K. (1999). Is Fertility Behavior in Our Genes? Findings from a Danish Twin Study. *Population and Development Review*, 25(2), 253-288.
- Maxine, S. N., & Smith, R. M. (1987). Antecedents of Late Birthtiming Decisions of Men and Women in Dual-Career Marriages. *Family Relations*, 36(3), 258-262.
- Mac Dougall, K., Beyene, Y., & Nachtigall, R. D. (2012). Age shock: misperceptions of the impact of age on fertility before and after IVF in women who conceived after age 40. *Human Reproduction*, 28 (2), 350-356.
- Menken, J., Trusell, J., & Larsen, U. (1986). Age and infertility. *Science*, 23, 1389.
- Michael, R. T., & Tuma, N. B. (1985). Entry Into Marriage and Parenthood by Young Men and Women: The Influence of Family Background. *Demography*, 22(4), 515-544.
- Miller, W. B. (1994a). Childbearing motivations, desires, and intentions: A theoretical framework. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 20, 223-257
- Miller, W. B. (1994b). The Relationship between Childbearing Motivations and Attitude Toward Abortion among Married Men and Women. *Family Planning Perspectives*, 26, 165-168.
- Miller, W. B. (1995). Childbearing motivation and its measurement. *Journal of Biosocial Science*, 27 (4),473-487.
- Miller, W. B., & Pasta, D. J. (2002). The Motivational Substrate of Unintended and Unwanted Pregnancy. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 7(1), 1-29.
- Morgan, S., & Waite, L. (1987). Parenthood and the Attitudes of Young Adults. *American Sociological Review*, 52(4), 541-547.

- Mortensen, L. L., Hegaard, H. K., Andersen, A. N., & Bentzen, J. G. (2012). Attitudes towards motherhood and fertility awareness among 20–40-year-old female healthcare professionals. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 17*(6), 468-481
- Murphy, M., & Wang, D. (2001). Family-Level Continuities in Childbearing in Low-Fertility Societies. *European Journal of Population, 17*, 75-96.
- Nelson, A. M. (2004). A qualitative study of older first-time mothering in the first year. *Journal of Pediatric Health Care, 6*, 284-291.
- Paull, G. (2008). Children and Women's Hours of Work. *The Economic Journal, 118*: F8–F27. doi:10.1111/j.1468-0297.2007.02114.x
- Pele, K. K., & Zotović, M. (2016). Motivation for motherhood in women undergoing in vitro fertilization. *Teme, 40* (2), 477-492.
- Peterson, B. D., Pirritano, M., Tucker, L., & Lampic, C. (2012). Fertility awareness and parenting attitudes among American male and female undergraduate university students. *Human Reproduction, 27*(5), 1375-1382.
- Petrović, J. S., & Zaharijević, D. S. (2015). Students' perception of marriage, family and parenthood in the light of religious identity and religious tolerance: A comparative perspective. *U Zborniku radova Filozofskog fakulteta u Prištini, 45*(3), 3-26.
- Pezeshki, M. Z., Zeighami, B., & Miller, W. B. (2005). Measuring the childbearing motivation of couples referred to the Shiraz Health Center for premarital examinations. *Journal of Biosocial Science, 37*(1), 37-53.
- Rabin, A. I. (1965). Motivation for parenthood. *Journal of Projective Techniques and Personality Assessment, 29*(4), 405-413.
- Rabin, A. I., & Greene, R. J. (1968). Assessing motivation for parenthood. *The Journal of psychology, 69*(1), 39-46.
- Remez, L. (2000). Degree of certainty about plans to have children strongly predicts whether individuals will do so. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 32*(1), 46.
- Schytt, E., Nilsen, A. B. V., & Bernhardt, E. (2014). Still childless at the age of 28 to 40 years: a cross-sectional study of swedish women's and men's reproductive intentions. *Sexual & Reproductive Healthcare, 5*(1), 23-29
- Sedlecky, K., Rašević, M., & Topić, V. (2011). Family planning in Serbia—The perspective of female students from the University of Belgrade. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 16*(6), 469-479.
- Sekulić, N. (2014). Društveni status materinstva sa posebnim osvrtom na Srbiju danas. *Sociologija, 56*(4), 403-426.
- Steenhof, L., & Liefbroer, A. (2008). Intergenerational Transmission of Age at First Birth in the Netherlands for Birth Cohorts Born between 1935 and 1984: Evidence from Municipal Registers. *Population Studies, 62*(1), 69-84.
- Svanberg, A. S., Lampic, C., Karlström, P. O., & Tydén, T. (2006). Attitudes toward parenthood and awareness of fertility among postgraduate students in Sweden. *Gender medicine, 3*(3), 187-195
- Thomson, E., McDonald, E., & Bumpass, L. L. (1990). Fertility desires and fertility: Hers, his, and theirs. *Demography, 27*(4), 579-588.

- Thomson, E. (1997). Couple Childbearing Desires, Intentions, and Births. *Demography*, 34(3), 343-354.
- Thornton, A. (1980). The influence of first generation fertility and economic status on second generation fertility. *Population and Environment*, 3, 51-72.
- Thornton, A., & Camburn, D. (1987). The Influence of the Family on Premarital Sexual Attitudes and Behavior. *Demography*, 24(3), 323-340.
- Thorton, A., Alwin, F. D., & Camburn, D. (1983). Causes and consequences of sex-role attitudes and attitude change. *American Sociological Review* 48, 211-227.
- van Balen, F. (2004). Late parenthood among subfertile and fertile couples: motivations and educational goals. *Patient Education and Counseling*, 59, 276-282.
- Virtala, A., Vilksa, S., Huttunen, T., & Kunttu, K. (2011). Childbearing, the desire to have children, and awareness about the impact of age on female fertility among Finnish university students. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 16(2), 108-115
- Vukmirović, D. (2014). *Demografska statistika u Republici Srbiji, 2013*. Republički zavod za statistiku, Division for Demography. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Zimmer, B. G., & Fulton, J. (1980). Size of family, life chances, and reproductive behaviour. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 657-670.

DATUM PRIJEMA RADA: 04.07.2016.

DATUM PRIHVATANJA RADA:01.12.2016.

Relationship of motivation for motherhood with some sociodemographic variables and gender identity

Georgije Vuletić

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Teodora Vuletić

Belgrade

Main goal of the research was to explore the relationship between motivation for motherhood and some of the sociodemographic variables which have been noticed as significant in the similar researches of other authors, as well as relation to the gender roles and gender identity, according to the model proposed by Sandra Bem. The study was conducted on the sample consisting of 571 female students in Belgrade. Statistically significant correlations are confirmed between motivation for motherhood and number of siblings, age of subject's mother and age of subject's mother at first birth. The highest correlation is found between motivation for motherhood and femininity. It is also proposed a preliminary questioner, as the first step of constructing an adequate instrument for measuring motivation for motherhood. The questioner is used for estimation of motivation for motherhood in this research.

Key words: motivation for motherhood, transition to parenthood, gender identity, gender roles, women's reproductive rights

Prilog A: Instrument MZR

Молимо вас да **заокружите само једну цифру** поред дате тврдње, која ће најбоље описивати степен вашег слагања са том тврдњом.

Значења цифара су следећа:

- Уопште се не слажем
- Углавном се не слажем
- Неодлучна сам
- Углавном се слажем
- У потпуности се слажем

МОЛИМО ВАС ДА НЕ ПРЕСКОЧИТЕ НЕКУ ОД СТАВКИ!

1	Трудноћа би била велики напор за моје здравље	1	2	3	4	5
2	Ако бих могла да се бринем о детету знала бих да сам сазрела	1	2	3	4	5
3	Лако је жртвовати се за своју бебу	1	2	3	4	5
4	Држати бебу у наручју испуњава човека задовољством	1	2	3	4	5
5	Рођењем детета учврстио би се мој однос са партнером	1	2	3	4	5
6	Радо бих своје време и свој труд посветила свом детету	1	2	3	4	5
7	Непроспаване ноћи су ништа у поређењу са једним бебиним осмехом	1	2	3	4	5
8	Дивно је пружати беби заштиту и нежност	1	2	3	4	5
9	Уз бебу ја и мој партнер бисмо имали више тога заједничког	1	2	3	4	5
10	Не можеш се сматрати одраслим док ниси родитељ	1	2	3	4	5
11	Кроз младост детета поново проживљаваш своју младост	1	2	3	4	5
12	Природа се брине за то да жене желе да рађају	1	2	3	4	5
13	Више бих желела да родим сина	1	2	3	4	5
14	Трудноћа би ми покварила животне планове	1	2	3	4	5
15	Не желим да пролазим кроз порођајне муке тек да бих постала мајка	1	2	3	4	5
16	Прво стан па онда дете	1	2	3	4	5
17	Што више деце родим то ћу оставити већи траг у будућности	1	2	3	4	5
18	Не бих поднела да други знају да сам трудна	1	2	3	4	5
19	Имала бих боље мишљење о себи када бих родила бебу	1	2	3	4	5
20	Пријатељи би ме више ценили као мајку детета	1	2	3	4	5
21	У природи је жене да буде мајка	1	2	3	4	5
22	Не желим се одрећи лепих хаљина због трудничког стомака	1	2	3	4	5
23	Не бих ризиковала своју линију због трудноће	1	2	3	4	5
24	Радујем се свом будућем детету јер ћу моћи да проверим колико сам вешта мајка	1	2	3	4	5
25	Родити дете је дужност жене према човечанству	1	2	3	4	5
26	Рађање је само ствар одлуке	1	2	3	4	5
27	Мислим да је дивно осетити бебу у себи	1	2	3	4	5
28	Требало би још доста да се напутујем пре него што се одлучим за дете	1	2	3	4	5
29	Деца су обавеза коју не желим себи да наметнем	1	2	3	4	5
30	Дете би било најлепши поклон од мене мом партнеру	1	2	3	4	5
31	Желим дете да бих му пружила оно што ја нисам имала	1	2	3	4	5
32	Не желим да своје слободно време посветим беби	1	2	3	4	5

33	Родићу дете како бих била сигурна да ће неко увек да ме воли	1	2	3	4	5
34	Са дететом никада није досадно	1	2	3	4	5
35	Треба имати дете јер те оно увек раздрма	1	2	3	4	5
36	Пријатно је осетити се корисним и потребним својој беби	1	2	3	4	5
37	Не би ми сметало да време проводим гајећи своју децу уместо радећи на послу	1	2	3	4	5
38	Дете би требало имати како човек не би остао сам	1	2	3	4	5
39	Када се дете роди створе се и средства за његово одгајање	1	2	3	4	5
40	Свака жена жели да постане мајка када куцне час за то	1	2	3	4	5
41	Деца дају радост животу	1	2	3	4	5
42	Дете које не слуша родитеље обично нешто забрља	1	2	3	4	5
43	Родити послушно дете је сан мајки	1	2	3	4	5
44	Немам ја довољно новца да бих га трошила на децу	1	2	3	4	5
45	Са дететом имаћу сопствену породицу у којој ћу се осећати лепше	1	2	3	4	5
46	Трошак који прави беба није тешко поднети	1	2	3	4	5
47	Много би ми значило да имам дете којим ћу се поносити	1	2	3	4	5
48	Дете би ми омогућило да кроз његов живот, саветујући га, исправим грешке које сам у свом животу правила	1	2	3	4	5
49	Жена није жена док не постане мајка	1	2	3	4	5
50	Тек ти дете покаже колико си довитљив	1	2	3	4	5
51	Помисао на дојење бебе на својим грудима изазива пријатност	1	2	3	4	5
52	Дивно је када беба спава поред тебе	1	2	3	4	5
53	Желим да имам дете јер ће оно да ме памти	1	2	3	4	5
54	Пријатно је проводити слободно време у игри са бебом	1	2	3	4	5
55	Желим да родим јер је то судбина жене	1	2	3	4	5
56	Трудноћа би покварила мој однос са партнером	1	2	3	4	5
57	Трудноћа и беба би значајно угрозили моју каријеру	1	2	3	4	5
58	Не могу себи обезбедити солидне услове за живот ако добијем бебу	1	2	3	4	5
59	Беба би ме значајно омела у даљем развоју	1	2	3	4	5
60	Ако родим дете постаћу центар једне велике и активне породице	1	2	3	4	5
61	Одгајање детета је изазов који би ми пријао	1	2	3	4	5
62	Не желим да ставим толико тога на чекање само да бих имала бебу	1	2	3	4	5
63	Желим да родим како бих била сигурна да то могу	1	2	3	4	5
64	Више бих желела да родим ћерку	1	2	3	4	5
65	Леп је осећај када купаш бебу	1	2	3	4	5
66	Увек бих знала где је моје дете и шта ради	1	2	3	4	5
67	Превелика је вероватноћа да се мало дете повреди ако није под сталним надзором	1	2	3	4	5
68	Баш волим да причам са малом децом	1	2	3	4	5
69	Родивши више деце од своје мајке потврдила бих своју праву вредност	1	2	3	4	5
70	Волела бих да унучетом обрадујем своје родитеље	1	2	3	4	5
71	Једва чекам да се опробам са дечијим несташлуцима	1	2	3	4	5
72	Не треба се мешати у велики број одлука свог детета	1	2	3	4	5
73	Несобичну љубав могу поклонити само свом детету	1	2	3	4	5
74	Родитељи би ме сматрали одраслијом када бих родила дете	1	2	3	4	5
75	Желим да родим дете да би га научила шта ваља, а шта не ваља у животу	1	2	3	4	5

76	Малу децу треба пустити да буду несташна	1	2	3	4	5
77	Не желим да подносим јутарње мучнине и остале проблеме које труднице имају	1	2	3	4	5
78	Природа регулише рађање код животиња, али не и код људи	1	2	3	4	5
79	Родићу дете да би ми се коначно родитељи скунули с врата	1	2	3	4	5
80	Није у реду имати сексуални однос само ради задовољства	1	2	3	4	5
81	Волела бих да се носим са проблемима који се јављају док дете одраста	1	2	3	4	5
82	Дете би обогатило мој однос са партнером	1	2	3	4	5
83	Не бих могла да поднесем неред и буку које беба прави	1	2	3	4	5
84	Мојим родитељима не би пријало да загрудним	1	2	3	4	5
85	Са бебом стан би постао премали за нормалан живот	1	2	3	4	5
86	Желим да родим јер је дете најлепше друштво	1	2	3	4	5
87	Жена која не рађа у сукобу је са самом собом	1	2	3	4	5
88	Мој однос са татом и мамом би се поправио ако бих родила бебу	1	2	3	4	5
89	Сексуални однос је оправдан тек ако се после роди дете	1	2	3	4	5
90	Имати дете је успех у животу	1	2	3	4	5
91	Волим децу	1	2	3	4	5
92	Бол при порођају се лако заборави када угледаш своје дете	1	2	3	4	5
93	Волела бих да имам дете да бих му показала прави пут кроз живот	1	2	3	4	5
94	Решавати проблеме током одгајања деце је узбудљиво	1	2	3	4	5
95	И јако мало дете често зна шта је добро, а шта не	1	2	3	4	5
96	Желим дете јер кроз њега ћу живети и после смрти	1	2	3	4	5
97	Жена не мора да буде мајка	1	2	3	4	5
98	Сувише сам стара да имам дете	1	2	3	4	5
99	Не бих се осећала својом када бих родила дете	1	2	3	4	5
100	Не могу запоставити посао да бих се бринула о беби	1	2	3	4	5
101	Трудноћа би угрозила моје здравље	1	2	3	4	5
102	Пријатно је знати да си некоме подарио живот	1	2	3	4	5
103	Дете би ми одузело превише времена које бих радије посветила другим стварима	1	2	3	4	5
104	Дете одреди смисао животу	1	2	3	4	5
105	Ако бих бирала између луксузног летовања и трудноће пре бих се одлучила за трудноћу	1	2	3	4	5
106	Прече ми је да заснујем породицу него да шетам по свету	1	2	3	4	5
107	Са дететом живот би ми био испуњенији	1	2	3	4	5
108	Желим дете како би неко могао да ме наследи	1	2	3	4	5
109	Сан ми је да постанем мајка	1	2	3	4	5
110	Не волим себе да замишљам са трудничким стомаком	1	2	3	4	5
111	Можемо много научити од детета	1	2	3	4	5
112	Са бебом не бих успела да уредим стан како како желим	1	2	3	4	5
113	Премало сам се проводила да бих се заробила са бебом	1	2	3	4	5
114	Не осећам се довољно зрелом да будем мајка	1	2	3	4	5
115	Неке жене желе да буду мајке, а неке не	1	2	3	4	5
116	Не треба контролисати сваки корак детета	1	2	3	4	5
117	Не осећам порив за рађањем деце	1	2	3	4	5